

i byli niejako zmuszeni mówić językiem znanym adresatom, czerpiąc przy tym nie tylko ze skarbcza literatury starotestamentalnej, cieszącej się autorytetem i nabożnym szacunkiem tak pośród Żydów, jak i chrześcijan, ale również z dziedzictwa i zdobyczy literatury pozabiblijnej. Trzeba rzec, że to wzajemne przenikanie się, które wszakże nie obyło się bez starć, konfliktów czy też nawet prześladowań ze strony Żydów, w gruncie rzeczy wyszło na dobre dla Kościoła, nie tylko bowiem ubogaciło jego myśl, ale też zapewniło mu solidne podstawy teologiczne.

Oltarzew

Ks. FRANCISZEK MICKIEWICZ SAC

Ks. Stanisław Piech

**DYSERTACJE
O TEMATYCE BIBLIJNEJ I LITURGICZNEJ
NA WYDZIALE TEOLOGICZNYM
UNIwersYTETU Jagiellońskiego
W LATACH 1945–1954**

Historiografia polska posiada już kilka prac poświęconych doktorom teologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Karol Lewicki opublikował wykaz doktorów promowanych na Wydziale Teologicznym UJ w latach 1796–1939 wraz z tytułami ich prac¹. W szczegółowych zagadnieniach pióra autora niniejszego artykułu omówiono zagadnienia: ustawodawstwa uniwersyteckiego w kwestii uzyskiwania stopnia doktora, kształtowania się instytucji promotora, problematyki podejmowanej w dysertacjach oraz służbę Kościołowi i Ojczyźnie doktorów teologii promowanych w okresie od przywrócenia Wydziałowi Teologicznemu prawa doktoryzacji w 1880 r. (zawieszono

¹ R. Lewicki, *Wykaz promowanych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1796–1939*, „*Nasza Przeszłość*” 7:1958, s. 309–318.

w 1847 r.) aż do osławionej *Sonderaktion Krakau* w 1939 r.² Nie posiadamy natomiast, z wyjątkiem doktorów teologii, księży diecezji tarnowskiej, całościowej pracy poświęconej 188 promowanym w latach 1945–1954, a więc w ostatnim okresie życia fakultetu w strukturach Uniwersytetu Jagiellońskiego³. W opracowaniu niniejszym ze względu na charakter czasopisma uwzględniono jedynie dysertacje o tematyce biblijnej i liturgicznej, do których dołączono także tytuły rozpraw w jakiś sposób tematycznie z nimi powiązanych.

Z USTAWODAWSTWA UNIWERSYTECKIEGO

Pierwsza w Polsce odrodzonej ustawa o szkołach akademickich z 1920 r. ustanawiała doktorat jako wyższy stopień naukowy we wszystkich uczelniach. O promocję doktorską można było ubiegać się po uzyskaniu stopnia niższego, złożeniu rygarozów i przedstawieniu pracy naukowej napisanej w języku polskim lub łacińskim⁴. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (WRiOP) wydało w 1924 r. szczegółowe rozporządzenie w tej sprawie dla wszystkich państwowych szkół akademickich. Wedle tych przepisów kandydat winien wykazać się dyplomem ukończenia ze stopniem naukowym (magistra, licencjata) jednej z tych szkół i przedłożyć przepisaną na maszynie rozprawę, która miała świadczyć o jego uzdolnieniu do samodzielnej pracy i stanowić istotne wzbogacenie określonej dyscypliny naukowej. Na podstawie pisemnej opinii komisji egzaminacyjnej Rada Wydziału przyjmowała rozprawę i dopuszczała kandydata do ustnego egzaminu ścisłego zwanego rygorozum. Egzamin ścisły obowiązywał z przedmiotu głównego, w zakres którego wchodziła dysertacja oraz z jednego pobocznego, wiążącego się bezpośrednio z głównym. Rozprawa odrzucona w jednej uczelni nie mogła być powtórnie rozpatrywana w innej szkole akademickiej. Powtarzanie zaś nieudanego rygorozum było możliwe tylko jeden raz i to nie wcześniej niż po upływie jednego roku⁵. Na wydziałach teologicznych wprowadzenie w życie powyższego rozporządzenia wymagało ustanowienia niższego stopnia akademickiego z teologii.

² S. P i e c h, *Doktorzy teologii promowani na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880–1939*, „*Analecta Cracoviensia*” 21–22:1989/90, s. 447–478; tenże, *Doktorzy teologii promowani w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1880–1939 w służbie narodu i Kościoła*, „*Rocznik Krakowski*” 56:1990, s. 211–223.

³ *Księża diecezji tarnowskiej doktorzy teologii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1916–1954)*, „*Currenda*” 142:1992, s. 703–714.

⁴ „*Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego*” 3:1920, nr 20, poz. 134, art. 95.

⁵ Tamże, 7:1924, nr 20, poz. 207.

W 1928 r. Ministerstwo wydało zarządzenie ustalające program studiów i egzaminów na stopień magistra na wydziałach teologii katolickiej w uniwersytetach państwowych⁶. Nadal jednak nie było szczegółowych przepisów określających warunki uzyskiwania stopnia doktora teologii.

W roku akad. 1929/30 Wydział Teologiczny UJ w oparciu o rozporządzenie ministerialne z 1924 r. opracował w tej sprawie własny projekt regulaminu, uzgodniony z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Projekt zyskał uznanie Ministerstwa. Regulamin ten zachowując wymagania ministerialne dopominał się ponadto świadectwa biskupa diecezjalnego względnie wyższego przełożonego zakonnego stwierdzające, że kandydat posiada *moralne kwalifikacje do godności doktora teologii*. Temat pracy można było wybrać z jednej z następujących grup przedmiotów: filozoficzno-dogmatycznej, biblijnej, historyczno-kanonistycznej i moralno-praktycznej. Po pomyślnych dwóch recenzjach Rada Wydziału przyjmowała rozprawę i dopuszczała kandydata do rygorozum.

Egzamin główny (rigorosum principale) obejmował grupę dyscyplin, z zakresu których została napisana rozprawa. Kandydat winien był wykazać ogólne opanowanie całego materiału, a ponadto w swym przedmiocie fachowym pogłębienie specjalnych zagadnień na podstawie szczegółowego studium. Egzamin poboczny (rigorosum secundarium seu minus principale) obejmował grupę filozoficzno-dogmatyczną. Jeżeli ta grupa była przedmiotem egzaminu głównego, wówczas przy pracy z dogmatyki lub apologetyki do egzaminu pobocznego wybierano dwie spośród następujących dyscyplin: egzegeza Starego lub Nowego Testamentu, historia Kościoła, patrystyka i teologia moralna. Gdy zaś dysertacja była z zakresu filozofii, egzamin ten odbywał się również z dwóch spośród wymienionych wyżej przedmiotów z wyjątkiem studiów biblijnych, w miejsce których wprowadzano pedagogikę. Kandydat wybierający za przedmiot egzaminu głównego grupę biblijną winien był wykazać się znajomością języków greckiego i hebrajskiego, a także aramejskiego i syryjskiego. Rygoroza odbywały się w dwóch terminach. Najpierw doktorant zdawał rygorozum główne trwające 2 godz., później poboczne (1,5 godz.). Obydwa egzaminy winny być złożone w ciągu jednego roku po przyjęciu rozprawy przez Radę Wydziału. W wypadku niepomyślnego wyniku jednego egzaminu kandydat mógł go powtórzyć, najwcześniej jednak po upływie trzech miesięcy. Powtórna ocena niedostateczna powodowała uchylenie doktoryzacji. Po pomyślnych rygorozach Rada Wydziału określała ich ogólną ocenę oraz osobną ocenę

⁶ Tamże, 11:1928, nr , poz. 131.

dysertacji⁷. Ministerstwo WRiOP zezwoliło w 1930 r., aby aż do wydania szczegółowych przepisów w tej sprawie, (których nie doczekano się do końca istnienia fakultetu w UJ), przeprowadzano doktoryzację na podstawie, omówionego wyżej regulaminu wypracowanego przez krakowski Wydział Teologiczny⁸. Regulamin ten obowiązywał także po 1945 r.

Ustawą o szkolnictwie wyższym i o pracownikach naukowych z dnia 15 grudnia 1951 r. wprowadzono w uczelniach polskich na wzór rosyjski stopień kandydata nauk⁹. Księża, których dysertacje zostały przyjęte przed wydaniem tej ustawy mogli do 12 lipca 1952 r. uzyskać tytuł doktora teologii na podstawie warunków określonych rozporządzeniem Ministerstwa WRiOP z 1924 r. i obowiązującego datą szczegółowego regulaminu krakowskiego¹⁰. Zaprzestano otwierania nowych przewodów doktorskich. Dopiero 5 listopada 1953 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wyjaśniło, że na wydziałach teologicznych stosuje się nadal przepisy w sprawie nadawania stopnia doktora teologii [...] obowiązujące przed wejściem w życie wspomnianej ustawy (z 15 XII 1951)¹¹. Po wznowieniu przewodów doktorskich regulamin krakowski obowiązywał nadal aż do usunięcia fakultetu ze Wszechnicy Jagiellońskiej w 1954 r.

WYKAZ DOKTORÓW TEOLOGII PROMOWANYCH NA PODSTAWIE DYSERTACJI Z ZAKRESU STUDIUM PISMA ŚWIĘTEGO I LITURGIIKI

W zestawieniu obok nazwiska, imienia, przynależności diecezjalnej lub zakonnej doktora, daty i miejsca urodzenia starano się podać także datę i uczelnię uzyskania niższego stopnia naukowego oraz stanowisko zajmowane w owym czasie w Kościele, względnie miejsce zamieszkania. Przejrzano wszystkie maszynopisy rozpraw zachowane w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

⁷ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ) WT II 271, Projekt regulaminu uzyskania stopnia doktora teologii.

⁸ Tamże, Ministerstwo WRiOP do Dziekanatu Wydziału Teologicznego UJ, Warszawa 30 VI 1930.

⁹ Dziennik Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1952, nr 6, poz. 38, art. 22, 43

¹⁰ AUJ WT II, Ministerstwo Szkół Wyższych i Nauki do Rektora UJ, Warszawa 20 V 1952.

¹¹ Tamże, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego do Rektora UJ, Warszawa 5 XI 1953

zwracając szczególną uwagę nie tylko na ich tytuły i objętość ale przede wszystkim na ich zawartość treściową¹². Na podstawie *Liber promotionum Universitatis Jagellonicae* podano w wykazie dokładną datę promocji oraz nazwisko promotora¹³.

1. Gliński Kazimierz Efrem OP,
ur. 4 XII 1910 Żółkiew; 1937 licencjat w Międzynarodowym Ateneum „Angelicum” w Rzymie; starszy asystent na Wydziale Teologicznym UJ.
Studia nad bojaźnią w Starym Testamencie. Terminologia bojaźni Bożej w Starym Testamencie, ss. 111, 1 nlb.
3 lipiec 1946 Aleksy Klawek
2. Kłoniecki Felicjan, archidiec. gnieźnieńska,
ur. 28 V 1909 Osowiec k. Bydgoszczy; 1946 mgr UJ; wykładowca w Seminarium Duchownym w Gnieźnie.
Gody syna królewskiego (Mt. 22,2–14) i Wieczera wielka (Łk 14, 16–24). Tożsamość czy podobieństwo? Studium krytyczno-literackie, ss. VIII, 108.
9 listopad 1946 Aleksy Klawek
3. Drozd Gerard Jan, SDS,
ur. 10 X 1914 Halemba; 1945 mgr UJ; Superior kolegium w Krakowie.
Saduceizm a epikureizm.
12 czerwiec 1948 Michał Godlewski
4. Papier Stanisław, diec. kielecka,
ur. 23 XI 1919 Janina w Kieleckiem; 1946 mgr UJ.
Idea Boga-Króla w psalmach, ss. III, 113, 1 nlb.
28 czerwiec 1948 Józef Kaczmarczyk
5. Markłowski Konrad, diec. katowicka,
ur. 17 II 1912 Królewska Huta (dziś Chorzów); 1937 mgr UJ; wikariusz w Bogucicach.

¹² AUJ WT II 275, *Elenchus examinum rigorosorum et promotionum ad gradum in Facultate theol. Cracoviensi*, p. 266–267, 272, 274–276, 279, 295, 297, 303–304, 310, 306, 308, 329–330, 335, 338, 340–341, 344, 347–348, 351, 358, 360–361, 366, 369, 376; WT II 276, *Album promotionum Facultatis Theologicae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis ab Anno Domini 1950*, nr 8, 13, 17, 22–23, 34, 39–40, 52, 65, 71, 76, 82, 88, 101, 104, 107, 118, 123, 127.

¹³ AUJ S II 524 *Liber promotionum Universitatis Jagellonicae ab anno 1932*, nr 10020, 10033, 10188, 10200, 10202, 10234, 10255, 10260, 10276, 10287, 10289, 10329, 10495, 10502, 10512, 10535, 10623, 10572, 10588, 10608, 10613, 10618, 10645, 10652, 10663, 10690–10691, 10702–10704, 10722, 10729–10730, 10732, 10742–10743, 10748.

- Księga Koheleta, Wstęp, tłumaczenie i komentarz.*
28 czerwiec 1948 Józef Kaczmarczyk
6. Dowsilas Józef, archidiec. krakowska,
ur. 4 XI 1907 Kraków; 1938 mgr UJ;
katecheta szkoły powszechnej w Suchej Beskidzkiej.
Patriotyzm według Nowego Testamentu, ss. 98, 2 nlb.
23 październik 1948 Józef Kaczmarczyk
7. Tokarz Michał, diec. tarnowska,
ur. 30 XI 1915 Kolbuszowa Górna; 1945 mgr UJ;
katecheta w Dąbrowie Tarnowskiej.
List św. Pawła do Galatów, ss. 142.
26 styczeń 1949 Jan Krzemieniecki
8. Grzybek Stanisław, diec. częstochowska,
ur. 14 kwiecień 1915 Lipnica Murowana; 1938 mgr UJ;
prokurator Częstochowskiego Seminarium Duchownego.
Księga Estery, Przekład i komentarz, ss. 263, 6 nlb.
14 luty 1949 Aleksy Klawek
9. Lesiak Władysław, diec. tarnowska,
ur. 2 IV 1908 Jodłowa k. Pilzna; 1946 mgr UJ;
dyrektor Referatu Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej w Tarnowie.
Błogosławieństwa w kazaniu na górze (Mt S, 1–12; Lk 6, 17–23), ss. VII, 94.
18 marzec 1949 Władysław Wicher
10. Gryglewicz Feliks, diec. częstochowska,
ur. 21 IX 1909 Korzuszyn k. Włocławka; 1932 mgr UJ;
proboszcz w Niegowonicach.
Pierwsza Księga Machabejska, Wstęp, przekład i komentarz,
11 maj 1949 Tadeusz Glemma
11. Kołtuń Dłopolski Karol Wiesław; archidiec. wrocławska,
ur. 8 VI 1914 Zabłocie na Zaolziu; 1939 mgr UJ;
dyrektor „Caritas” Administracji Apostolskiej Śląska Opolskiego.
Symbolika ksiąg proroczych Starego i Nowego Testamentu ze szczególnym uwzględnieniem literatury apokaliptycznej, ss. III, 152.
17 maj 1949 Władysław Wicher
12. Curyło Ludwik, diec. tarnowska,
ur. 21 X 1908 Kupienin k. Tarnowa; 1945 mgr UJ;
proboszcz w Piotrkowicach.
Wskreszenia w Ewangeliach.
30 czerwiec 1949 Władysław Wicher

13. Haratym Edward SI,
ur. 13 X 1917 Łopiennik Dolny k. Krasnegostawu; 1948 mgr UJ.
Księga Daniela, Wstęp – nowy przekład – komentarz, ss. V, 183.
7 lipiec 1950 Jan Krzemieniecki
14. Baksik Sylwester, diec. katowicka,
ur. 29 XII 1900 Mikulczyce na Śląsku Opolskim; 1935 mgr UJ;
katecheta Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych w Katowicach.
Księga Judyty, Wstęp ogólny, tłumaczenie z oryginału greckiego Septuaginty z komentarzem egzegetycznym oraz wstęp szczegółowy z obszerniejszym uwzględnieniem problemu historyczno-geograficznego, ss. 233.
21 październik 1950 Władysław Wichler
15. Zdanowicz Stanisław, archidiec. wileńska,
ur. 18 XII 1906 Rzesza; 1934 mgr Uniwersytet Wileński.
Liturgiczny kult św. Jadwigi na Śląsku. Studium liturgiczno-historyczne, ss. XXI, 121, 4 nlb.
21 grudzień 1950 Tadeusz Glemma
16. Wójtowicz Stanisław, diec. tarnowska,
ur. 20 IV 1912 Grudna Dolna; 1945 mgr UJ;
prokurator Seminarium Duchownego w Tarnowie.
Dwa listy św. Pawła do Tesaloniczan ze specjalnym uwzględnieniem kwestii eschatologicznej, ss. 188, 1 nlb.
19 marzec 1951 Piotr Stach
17. Mróz Józef, archidiec. lwowska,
ur. 10 IV 1914 Draganówka k. Tarnopola; mgr Uniwersytet Lwowski; Kraków.
Pierwszy list św. Pawła Apostoła do Tymoteusza, Wstęp, nowy przekład i komentarz, ss. 174, 1 nlb.
28 maj 1951 Piotr Stach
18. Perkowski Leonard, diec. płożka,
ur. 18 IV 1913 Kromolów k. Zawiercia; 1945 mgr UJ;
proboszcz w Sikórze.
Kościół jako ciało mistyczne Chrystusa na podstawie listów św. Pawła, ss. 157.
16 czerwca 1951 Piotr Stach
19. Kos Jan, diec. tarnowska,
ur. 30 III 1917 Podegrodzie; 1949 mgr UJ;
wikariusz w Tuchowie.
List św. Jakuba i św. Judy, Wstęp – nowe tłumaczenie i komentarz, ss. 136.
30 czerwca 1951 Piotr Stach

20. Rzepka Tomasz, diec. tarnowska,
ur. 18 IX 1913 Krzyżanowice k. Bochni; 1946 mgr UJ;
katecheta w Mielcu.
Introdukcja, tłumaczenie i komentarz Listu do Efezjan, ss. 127.
11 październik 1951 Piotr Stach
21. Kiełtyka Józef Stanisław OCist.,
ur. 20 III 1914 Górna Wieś; 1946 mgr UJ; opactwo w Mogile.
Życie i kult pośmiertny bł. Wincentego Kadłubka, ss. XVI, 273.
8 listopad 1951 Tadeusz Glemma
22. Badawika Teodor Wiktor, diec. tarnowska,
ur. 7 listopad 1915 Dymitrów Mały; 1947 mgr UJ;
wikariusz w Lipnicy Murowanej k. Bochni.
Listy św. Piotra Apostoła, ss. 365, 1 nlb.
24 listopad 1951 Piotr Stach
23. Kowalski Ludwik, diec. tarnowska,
ur. 13 VI 1901 Koszary; 1937 mgr Uniwersytet Lwowski;
proboszcz w Limanowej.
Dzieje kultu bł. Kingi, ss. XXII, 293.
4 czerwiec 1952 Tadeusz Glemma
24. Rak Romuald, diec. katowicka,
ur. 29 XII 1920 Brzezinka; 1947 mgr UJ.
Muzyka Starego Testamentu.
19 VI 1952 Piotr Stach
25. Maciaszek Józef, archidiec. lwowska,
ur. 4 VI 1909 Halicz k. Stanisławowa; 1933 Uniwersytet Lwow-
ski; Gliwice.
Listy św. Jana Apostoła, Wstęp – przekład – komentarz.
1 lipiec 1952 Piotr Stach
26. Lachowski Józef, archidiec. lwowska,
ur. 24 VII 1915 Byble k. Rohatyna; 1950 mgr UJ.
*Męka Pana Jezusa na podstawie św. Marka z uwzględnieniem
pozostałych Ewangelii. Tłumaczenie i komentarz rozdz. XI–XVI*,
ss. 163.
15 lipiec 1952 Piotr Stach
27. Turkowski Stanisław Jan, archidiec. lwowska,
ur. 6 X 1919 Sanok; 1949 mgr UJ.
*Św. Pawła Apostoła list do Tytusa i drugi list do Tymoteusza.
Wstęp, nowy przekład z oryginału greckiego i komentarz*, ss. IX,
176, 2 nlb.
15 lipiec 1952 Piotr Stach

28. Naumczyk Antoni CM,
ur. 30 IV 1925 Nashus New Hampshire, USA; 1950 mgr UJ.
Księga Sędziów. Wstęp, przekład, komentarz, ss. 275, 4 nlb., 2
mapy.
12 grudzień 1953 Aleksy Klawek
29. Nowakowski Henryk Stefan, diec. sandomierska,
ur. 21 V 1923 Mnin, k. Końskich; 1950 mgr UJ; Sandomierz.
*Nauka o aniołach w Nowym Testamencie. Rozprawa z zakresu
teologii biblijnej*, ss. XIII, 197, 1 nlb.
12 grudzień 1953 Aleksy Klawek
30. Peter Michał Kazimierz, archidiec. poznańska,
ur. 23 VIII 1922 Kcynia k. Szubina; 1951 mgr UJ.
Księga proroctw Malachiasza, Przekład i komentarz.
18 grudzień 1953 Aleksy Klawek
31. Komasa Michał, diec. częstochowska,
ur. 28 IX 1914 Królówka; 1946 mgr UJ; Sosnowiec.
Komentarz drugiego listu świętego Pawła do Koryntian, ss. 307,
7 nlb.
30 czerwiec 1954 Aleksy Klawek
32. Żarnowiecki Kazimierz, archidiec. poznańska,
ur. 21 IV 1910 Gniezno; 1949 mgr UJ; Szczecin.
*Zarys i charakterystyka dziejów odrodzenia liturgicznego w Eu-
ropie na przełomie XIX i XX wieku*, ss. II, 173.
2 sierpień 1954 Aleksander Usowicz
33. Stefaniak Ludwik Walenty CM,
ur. 23 III 1930 Przechowo k. Świecia; 1952 mgr UJ; Kraków.
Zmartwychwstanie Chrystusa i wiernych w listach św. Pawła,
ss. 124, 1 nlb.
13 wrzesień 1954 Władysław Smereka
34. Zwierz Jan, diec. tarnowska,
ur. 8 IX 1903 Grądy k. Brzeska; 1950 mgr UJ; katecheta w Rop-
czycach.
*Ewangelia według św. Marka bez Męki Pańskiej. Przekład z tek-
stu greckiego i komentarz*, ss. VIII, 231.
30 wrzesień 1954 Władysław Smereka
35. Szwagrzyk Tadeusz Stanisław, diec. częstochowska,
ur. 14 XI 1923 Ligota Wielka k. Miechowa; 1949 mgr UJ.
*Tabernakulum ołtarzowe w prawie kanonicznym (rozprawa
prawno-historyczna)*, ss. 163.
13 października 1954 Władysław Smereka

36. Woronowski Franciszek, archidiec. lwowska,
ur. 6 XI 1914 Maziarnia Wawrzkowa k. Kamionki Strumiłowej;
1950 mgr UJ; Brusno Nowe k. Lubaczowa.
*Komentarz do listów św. Pawła do Kolosan i do Filemona
z uwzględnieniem kwestii teologicznych i społecznych.*
13 października 1954 Władysław Smereka
37. Dąbrowski Stanisław, archidiec. krakowska,
ur. 10 IV 1903 Zaborowo; 1950 mgr UJ; katecheta gimnazjalny
w Krakowie.
Proroctwo Micheasza – przekład i komentarz.
14 października 1954 Aleksy Klawek

Wymienionych wyżej 37 doktorów stanowiło 19,7% ogółu promowanych (188) na Wydziale Teologicznym UJ w latach 1945–1954. Pod względem przynależności diecezjalnej na czoło wśród nich wysuwali się księża diecezji tarnowskiej (9). Na drugim miejscu znaleźli się duchowni wysiedleni z archidiecezji Iwowskiej (5). W dalszej kolejności byli doktorzy z diecezji częstochowskiej (4) i katowickiej (3). Po dwóch należało do archidiecezji: krakowskiej i poznańskiej po jednym do archidiecezji: gnieźnieńskiej, wileńskiej, wrocławskiej, i diecezji: kieleckiej, płockiej i sandomierskiej. Nie zawsze w tym czasie przestrzegano zasady promowania przez profesora prowadzącego pracę doktoranta na swoim seminarium naukowym. Dlatego wśród promotorów pojawiały się nazwiska profesorów innych dyscyplin naukowych: T. Glemma – historia Kościoła w Polsce, J. Krzemieniecki – prawo kanoniczne, W. Wicher – teologia moralna i A. Usowicz – filozofia.

Zaledwie 32 (17% ogółu doktorów teologii UJ owego czasu) zostało promowanych na podstawie rozpraw o tematyce biblijnej. Studium Pisma Świętego, zapewne ze względu na konieczną znajomość języków: greckiego i semickich nie cieszyło się zbyt dużym wzięciem wśród doktorantów, chociaż na Wydziale Teologicznym UJ wykładał ks. Aleksy Klawek, wybitny biblista i orientalista, członek Polskiej Akademii Nauk¹⁴. Wśród prac o tematyce biblijnej szczególną uwagę zwraca 26 przekładów wraz z komentarzem do całych ksiąg świętych. Stanowią one 81% wszystkich dysertacji biblijnych. Doktoranci przełożyli, opatrzyli wstępem i komentarzem 8 starotestamentalnych ksiąg (Sdz, Jdt, Est, 1 Mch, Koh, Dn, Mi, Ml) i 18 z Nowego Testamentu (Mk, 2 Kor, Ga, Ef, Kol, 1–2 Tes, 1–2 Tm, Tt, Flm, Jk, 1–2 P, 1–3 J, Jud). Małym zainteresowaniem cieszyły się zagadnienia historyczno-liturgiczne. Tylko 5 doktorów (2,7% ogółu) zostało

¹⁴ J. C h m i e l, *Ks. profesor Aleksy Klawek (1890–1969), biblista i orientalista*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 48:1995, s. 52–55.

promowanych na podstawie dysertacji o tej tematyce. Trzy spośród nich poświęcono kultowi świętych i błogosławionych (św. Jadwiga Śląska, bł. Kinga i bł. Wincenty Kadłubek). W poszukiwaniu przyczyn tak znikomego zainteresowania problematyką liturgiczną należy upatrywać w nieobsadzeniu katedry teologii pastoralnej, w zakresie której wchodziła liturgika po przejściu na emeryturę ks. Antoniego Bystrzonowskiego w 1948 r.¹⁵ Stan ten, utrzymany do końca działalności fakultetu w strukturach Uniwersytetu, w decydujący sposób zaważył na znikomej liczbie dysertacji liturgicznych.

Kraków

Ks. STANISŁAW PIECH

KOMENTARZE – REFLEKSJE – MATERIAŁY DUSZPASTERSKIE

Ks. Sylwester Jędrzejewski SDB

**DIALOGICZNOŚĆ PRZYMIERZA
A POCZĄTEK GRZECHU**

Nie ma takiego elementu w orędziu chrześcijańskim, który nie byłby częściową odpowiedzią na pytanie o zło.

Katechizm Kościoła Katolickiego 309

Spotykając się z zagadnieniem istnienia i działania zła, człowiek chce znaleźć jego wyjaśnienie w odniesieniu do samego siebie, do swojego, konkretnego przypadku. Intetpretuje zatem zło najczęściej w sensie fizycznym, jako własne, przeżywane przez siebie cierpienie tu i teraz. Koncentruje się na sobie, co jest zrozumiałe. Refleksja jednak musi iść dalej. Na wyższym poziomie myśli znajduje się zło w postaci nieuchronnej śmierci człowieka. Takie myślenie jest już natury ogólnej. Sens fizyczny staje się problemem etycznym, bada-

¹⁵ S. Piech, *Katedra teologii pastoralnej w Uniwersytecie Jagiellońskim*, „Analecta Cracoviensia” 27:1995, s. 557–558.